

“STOLPERSTEINE” O LLAMBORDES DE MEMÒRIA A TARRAGONA

— Teresa Sans i Joaquim Nolla —

El projecte Stolpersteine recupera la memòria dels deportats tarragonins als camps nazis, homenatjant-los amb llambordes davant dels seus domicilis.

A través de la recerca arxivística i accions institucionals, es dignifica el seu record i es promou la pedagogia democràtica per evitar l'oblit i el retorn del feixisme.

The Stolpersteine project reclaims the memory of the Tarragona-based deportees to Nazi camps, honouring them with paving stones in front of their homes. Through archival research and institutional initiatives, it dignifies their memory and promotes democratic education to prevent oblivion and the return of fascism.

PARAULES CLAU:

Stolpersteine, memòria democràtica, deportació, nazisme, Tarragona

KEYWORDS:

Stolpersteine, Democratic Memory, Deportation, Nazism, Tarragona

◆ **Rotspanier, els presoners/es republicans/es als camps d'extermini nazis**

Després de la Guerra Civil Espanyola, molts republicans espanyols es van veure obligats a fugir a França, on foren internats en camps de refugiats. Amb l'ocupació alemanya a França l'any 1940, molts d'aquest foren detinguts i forçats a treballar pels nazis i foren anomenats Rotspanier “espanyols rojos”. Es creu que entre el 1940 i 1945 va haver-hi 9.500 presoners/es republicans/es de l'estat espanyol en els diferents camps d'extermini de l'Alemanya nazi. Principalment, foren deportats a Mauthausen, però també a Dachau, Buchenwald i Sachsenhausen, entre d'altres. A banda dels homes republicans, més de 300 dones de l'estat espanyol foren internades en el camp de Ravensbrück.

Joan Tarragó Balcells al camp de Mauthausen

Serrano Suñer i, per tant, la dictadura franquista no va acceptar el retorn a Espanya d'aquests detinguts. De fet, es té constància que tant Berlin, com les autoritats col·laboracionistes i l'ambaixada alemanya a Madrid es posa-

ren en contacte amb Serrano Suñer per saber què fer amb els espanyols que es trobaven en terres ocupades. La resposta fou sempre la mateixa “Quan, en un termini breu, es tingui la certesa que han estat repatriats tots aquells que convinguin, ens desinteressarem dels restants”. Per tant, els que van tornar foren executats i els altres, foren considerats i tractats com apàtrides, sense pàtria, per part del govern alemany, eren els Rotspainer dins dels camps d'extermini nazi.

Quan l'any 1945 les tropes aliades alliberen els camps, més de 5.000 republicans dels 9.500 ja havien mort, per les condicions inhumanes de vida que hi havia als camps o assassinats. Bona part dels que van sobreviure no van tornar a l'estat espanyol i van fixar la seva residència a l'exili.

Amb les dades actuals es pot conèixer que 63 veïns de Tarragona, tots homes, van patir tot aquest odi desfermat. Una xifra considerable si tenim en compte que en aquells anys la població de Tarragona no era de molt més de 30.000 habitants. De fet, la província de Tarragona va ser la sisena més afectada de tot l'estat espanyol, amb 209 deportats.

Llamborda de Josep Caballé Sedó.

◆ L'artista Gunter Demning

Gunter Deming (Berlin, 1947), artista alemany, és l'ideòleg del projecte Stolpersteine, el qual vol retre homenatge a les víctimes de la persecució nazi durant la Segona Guerra Mundial.

La idea de les stolpersteine sorgeix quan el 1991 va utilitzar pintura blanca per marcar el camí que els gitanos (Sinte i Roma) van fer quan foren deportats cinquanta anys abans.

Però en veure, que la pintura amb el temps desapareixia, va decidir fer una obra que durés en el temps, i va començar a gravar plaques de llautó i fixar-les a terra.

Una persona gran en veure l'escultura, va elogiar l'obra, però al mateix temps va preguntar si al seu barri també hi havien viscut gitanos. En aquell moment, Gunter Demning va entendre que moltes persones desconeixien el passat de les seves ciutats i, en conseqüència, moltes històries havien desaparegut. És en aquest moment, quan es planteja el projecte de les llambordes de la memòria, amb l'objectiu de commemorar els carrers, els pobles i les ciutats alemanyes i assenyalar on havien viscut les víctimes dels nazis i, per tant, on havien començat els crims.

Les primeres 25 stolpersteine es van instal·lar davant de les cases on havien nascut víctimes de l'Holocaust nazi. El projecte va tindre una gran rebuda per part dels familiars de les víctimes, fet que Gunter Demning va decidir ampliar i continuar amb les stolpersteine.

◆ Dignificació a les víctimes del nazisme - Stolpersteine

Stolpersteine paraula alemanya que significa pedres, llambordes per ensopegar. Les stolpersteine o llambordes de memòria són petits monuments creats per Gunter Demning en memòria de les víctimes del nazisme. L'artista vol que aquestes llambordes “no siguin per ensopegar amb els peus, sinó amb el cap i el cor”.

Es tracta de llambordes quadrades de 10 cm per 10 cm, fetes de formigó i cobertes d'una fulla de llautó on es graven les dades de les persones empresonades i deportades. Cada llamborda és única i es realitza a mà, “com a gest de respecte i humanitat que vol contrastar amb l'exterminació industrialitzada dels nazis” tal com apunta el Memorial Democràtic; i cada una ret homenatge a una víctima del nacionalsocialisme. Habitualment, es col·loquen a la vorera davant del darrer lloc on va viure una víctima del nazisme, abans que l'arrestessin o deportessin. D'aquesta manera, es manté viva la memòria de les persones de tots els col·lectius: jueus, LGTBI, dissidents polítics, testimonis de Jehovà i ciutadans amb discapacitat que van ser perseguits o assassinats a Europa entre els anys 1933 i 1945 pel règim nazi i els seus col·laboradors.

Façana del c. Puig d'en Sitges, 13. Stolpersteine a Josep Alujas Bricat.

Amb aquestes llambordes no només es vol retre homenatge a les persones assassinades, sinó també als supervivents, incloent-hi els qui van poder exiliar-se i refugiar-se en altres països, i també a aquelles persones que davant el destí que els esperava van decidir suïcidar-se.

L'objectiu de l'artista és fer aturar els vianants mentre llegeixen el nom de la persona creant un espai de reflexió. Donar visibilitat a una persona sabent el seu nom, quan va néixer, quan fou deportada i sobretot, quin va ser el seu destí.

Crear un espai de reflexió: quin va ser el seu destí. Com es deia? Quan va néixer? Quan va morir? On vivia? On i Quan fou deportada?

Actualment, existeixen més de 75.000 stolpersteine distribuïdes en més de 1.800 ciutats de més de 20 països en el món, principalment europeus com Alemanya, Àustria, Hongria, Països Baixos i a diferents municipis catalans, entre d'altres. A partir de l'any 2023, Tarragona es va afegir a aquest homenatge.

◆ El paper del Servei d'Arxiu i Documentació i les stolpersteine

Una de les funcions dels arxius és difondre el patrimoni documental que custodien. Per aquest motiu, el Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona (SADM) ha dut a terme diverses actuacions per a la recuperació de la memòria democràtica a la ciutat, centrades bàsicament en la promoció de la recerca, la recuperació dels espais, programació d'activitats conjunta amb altres institucions i entitats memorialístiques i culturals, i l'elaboració de rutes pedagògiques dirigides bàsicament a alumnes dels instituts a partir de la documentació dipositada a l'arxiu.

Programa “Només en fa setanta” de l’any 2009.

La segona etapa, continuista, però amb un salt qualitatiu, és quan es crea la Comissió de Programes de Memòria Democràtica, l’any 2019, amb pressupost propi i el nomenament d’un director tècnic, el cap del SADM.

És en la recuperació dels espais de la memòria de la ciutat que s’ha d’emmarcar la col·locació de llambordes del projecte Stolpersteine davant de la casa on van viure els tarragonins deportats als camps d’extermini nazis (1940-1945). Per això fou necessari, seguint les directrius del Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, preparar una moció d’aprovació o adhesió al projecte per part del Ple municipal. En el cas de Tarragona, en el Consell Plenari del 20 d’abril de 2018, en el punt núm. 4 s’aprovà la Declaració Institucional per a la instal·lació de les Stolpersteine en record a les persones de Tarragona deportades als camps de concentració nazis i s’acordà que es fes un cens dels ciutadans deportats en els camps d’extermini nazi. També que es diguessin a terme activitats per a les escoles per recordar i educar en el respecte a la vida i el rebuig a qualsevol ideologia totalitària i que s’iniciï un programa d’estudi i treball sobre la temàtica, entre altres activitats. Amb aquesta declaració institucional, Tarragona se

suma al projecte que combina memòria i art per homenatjar i recordar les víctimes del nazisme.

Declaració Institucional per a la instal·lació de llambordins o plaques *Stolpersteine* (pedres per ensopegar) en record a les persones de Tarragona deportades als camps de concentració nazis (antiga moció 7.7.)

Acord

«El foment de la memòria històrica és important com a eina de dignificació i record per a les persones que han estat víctimes de guerres, pogroms o persecucions diverses per raons ètniques, com el poble gitano, ideològiques, religioses o de qualsevol tipus. Alhora, i més enllà del record necessari, crear espais de memòria és imprescindible per fer pedagogia dels valors de la pau, de la tolerància i del respecte entre les generacions més joves.

A Catalunya i també a Tarragona, en els darrers anys, s'ha començat a realitzar una tasca exemplar pel que fa al període de la guerra civil i de la postguerra, que és un dels episodis més rellevants de la nostra història recent. Tanmateix, avui volem portar a col·lació un altre element potser menys conegut, però no per això inexistent: el dels tarragonins i tarragonins morts o empresonats als camps nazis durant la segona guerra mundial.

Concretament, proposem instal·lar plaques o llambordes de memòria, també anomenats *Stolpersteine*, una idea importada d'Alemanya que va començar a desenvolupar l'artista Gunter Demnig l'any 1992. El 16 de desembre d'aquell any, Demnig va col·locar el primer llambordí davant de l'ajuntament

[...]

persones que van estar als camps van morir. Un 22% dels deportats eren catalans. Tarragona no ha estat pas aliena al record de les persones que van patir el nazisme. L'any 1984 es va inaugurar el Monument als Morts de Tarragona a Mauthausen i altres camps d'extermini. Cal recordar perquè no es torni a produir un horror com aquest; cal homenatjar als que varen donar la seva vida per la llibertat de totes i de tots.

I, per tant, proposem donar un pas més i sumar-nos a aquesta iniciativa internacional instal·lant aquestes llambordes, les quals, també, plantegem que siguin una eina pedagògica per a les noves generacions. L'execució d'aquesta moció ha de partir d'una tasca de recerca que permeti posar nom i cognoms a totes i cadascun dels ciutadans de Tarragona deportats. Cal un treball previ però també cal un treball a posteriori, que permeti que aquesta no sigui una acció

[...]

En conseqüència, el Consell Plenari acorda:

Primer.- Que es faci un cens dels ciutadans deportats en els camps d'extermini nazi.

Segon.- Que es contacti amb l'artista corresponent a fi de realitzar i col·locar les llambordes.

Tercer.- Que, amb col·laboració amb el Memorial Democràtic, es facin activitats entre els i les escolars per recordar-los i educar-los en el respecte a la vida i el rebuig a qualsevol ideologia totalitària.

Quart.- Que s'iniciï un programa d'estudi i treball sobre la temàtica que ens ocupa per a les escoles i instituts del municipi, i que s'habiliti una dotació econòmica a tal efecte.

Cinquè.- Que s'inclougui aquesta acció en el conveni del projecte Xarxa de Memòria i Prevenció del Feixisme, Mai Més i dins les accions que desenvolupa i difon el Memorial Democràtic.

Sisè.- Comunicar aquest acord a les entitats municipalistes i als grups polítics al Parlament de Catalunya i a la Generalitat de Catalunya.»

Fragments del Consell Plenari del 20 d'abril de 2018

Aprovada la moció en el ple de l'ajuntament de Tarragona es feu un cens de totes aquelles persones que patiren la barbaritat dels camps d'extermini nazi a partir de diferents fonts, com les bibliogràfiques, el cens de deportats (<https://banc.memoria.gencat.cat/ca/results/deportats>), projecte elaborat entre el Memorial Democràtic, l'Amical de Mauthausen i la Universitat Pompeu Fabra; les fonts hemerogràfiques; arxiu del camp d'extermini de Mauthausen i les fonts orals, les quals ens han donat informació de nous deportats tarragonins i el treball de recerca fet per historiadors com Lluís Balart Boïgues "Gent de Tarragona deportada als camps nazis". Cal remarcar, que en cas de Tarragona, tots els deportats foren homes.

Paral·lelament a la recerca d'informació de les persones deportades als camps, es treballà un projecte educatiu. Aquest projecte consistia a anar als diferents instituts de la ciutat i fer xerrades per part dels familiars dels deportats als alumnes i posar de manifest la crueltat dels règims totalitaris i les conseqüències familiars que tingueren aquests fets tan traumàtics.

Arribats en aquest punt, el Memorial Democràtic (<https://memoria.gencat.cat/ca/que-fem/stolpersteine/>) marca la informació necessària per a poder sol·licitar les llambordes de la memòria. En aquesta hi ha de constar l'acord del Ple de l'Ajuntament, el certificat de naixement del Registre Civil, l'últim padró d'habitants on va ser inscrit i demostrï l'adreça de residència, una breu biografia de la persona deportada, i finalment, dades sobre els familiars de la persona deportada.

◆ Preservació de la memòria i l'ajuntament de Tarragona

El foment de la memòria històrica és important com a eina de dignificació i record per a les persones que han estat víctimes de guerres o persecucions per diverses raons. I també per rebutjar la irracionalitat i la crueltat de les guerres, així com per a reivindicar el present i en el futur la convivència democràtica i pacífica entre tots plegats.

El Servei d'Arxiu i Documentació de l'Ajuntament de Tarragona organitza des del 2019 de manera ininterrompuda un cicle d'activitats culturals per donar a conèixer fets rellevants del final de la guerra civil a Tarragona. A més, l'Ajuntament de Tarragona forma part de la xarxa "Mai més", integrada per centres educatius, entitats i ciutats per educar en la prevenció del feixisme des de la memòria històrica i també va signar el conveni de col·laboració amb l'associació Amical de Mauthausen i altres camps i de totes les víctimes del nazisme.

La Comissió de la Memòria Democràtica partint de recerques anteriors del Museu d'Història de Tarragona ha elaborat el Cens de Tarragonins deportats als camps de concentració nazis a la Segona Guerra Mundial amb l'objectiu de sumar-se a la iniciativa del Memorial Democràtic per implantar stolpersteine a la ciutat.

Aquest cens dels tarragonins que estigueren als camps d'extermini nazi s'ha realitzat a partir de la bibliografia publicada, el cens de deportats catalans i espanyols als camps nazis del Memorial Democràtic, però també de les fonts proporcionades pel Centre de Documentació de Mauthausen i per les fonts orals. En alguns casos, gràcies a les xarxes socials de l'Ajuntament s'han posat en contacte familiars de les víctimes que ens han proporcionat més dades i fins i tot, s'ha pogut ampliar aquest llistat.

Inauguració del Monument als morts de Mauthausen
al Camp de Mart - sig. top. 40047.

El cens elaborat per l'Ajuntament conté 63 noms, 40 dels quals van ser assassinats en els camps nazis, 1 consta com a desaparegut i 22 van ser alliberats pels aliats a inicis del mes de maig de l'any 1945 que, en bona part, es van quedar a viure a França. En el moment de la seva detenció, les edats d'aquests homes anaven dels disset anys, el més jove, a cinquanta-nou anys, el més gran. Entre altres oficis, hi havia mestres, pescadors, pagesos, cambrers, fogoners, guàrdies civils, militars, guàrdies d'assalt, etc.

Placa commemorativa de l'ajuntament de Tarragona al camp d'extermini nazi de Gusen en record a tots els tarragonins deportats.

La Comissió de Programes de Memòria Democràtica volia dignificar i recordar a tots els tarragonins que patiren l'odi desfermat i per aquest motiu, el 2023 es col·locaren 24 llambordes al domicili d'empadronament de setze persones assassinades i dotze alliberades, el 2025 cinc llambordes de cinc presoners morts a Mauthausen – Gusen i actualment s'està treballant per anar col·locant les stolpersteine a tots els tarragonins que van néixer o viure a la ciutat. També el 2023 es va restaurar el monument d'Amical de Mauthausen ubicat al Camp de Mart i inaugurat el 20 de març de 1984 i aquest 2025 s'ha afegit una placa amb el nom de tots els deportats als camps que actualment es té. També aquest 2025, una delegació municipal s'ha desplaçat a Mauthausen – Gusen (Àustria) per instal·lar una placa commemorativa en record a tots els tarragonins que van ser víctimes del nazisme.

Més enllà de l'emotivitat del moment, la intenció de la Comissió de la Memòria Democràtica és poder recordar i fer visible a tots aquells ciutadans que van veure truncades les seves vides. Per aquest motiu s'ha elaborat un mapa (Anna Flaqué Duran del SADM) per tal de facilitar la seva coneixença i ubicació a la ciutat de les llambordes.

Durant els anys vinents es continuarà el treball fins a completar tot el cens dels deportats sol·licitant les llambordes al Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya, entitat que gestiona les peticions institucionals a Catalunya. En aquests moments ja es tenen rebudes les llambordes de José

Cerón García, la de Jaime Crespo Vengut i la d'Antonio Díaz Cañada que es col·locaran l'any 2026.

Per concloure, es vol posar de manifest que la preservació i l'estudi de les fonts escrites (documents, cartes, registres, etc.) són essencials per reconstruir amb rigor la memòria col·lectiva i donar veu a totes aquelles persones que van patir la barbàrie dels camps d'extermini nazis. Cada nom recuperat, cada dada trobada en un arxiu o relat familiar, contribueix a dignificar la seva memòria i transmetre a les noves generacions el valor de la llibertat i de la democràcia.

Per això, si alguna persona conserva documents, fotografies, cartes o testimonis de familiars que van ser deportats als camps nazis, es demana la seva col·laboració per ampliar i completar aquest cens de tarragonins. Només amb el compromís de tothom es podrà mantenir viva la memòria d'aquells que van ser víctimes de l'odi i assegurar que mai més es repeteixin fets tan terribles.

TERESA SANS GOMIS i JOAQUIM NOLLA AGUILÀ
Servei d'Arxiu i Documentació Municipal - Ajuntament de Tarragona

◆ Els deportats tarragonins

Els tarragonins que van patir la crueltat i l'odi desfermat pel nazisme:

Deportat (edat dels detinguts quan van ser deportats)	Data deportació	Camp de concentració	Data defunció / alliberament (mort/alliberat)
Ramon Agramunt Tarragó (34 anys)	27.01.1941	Gusen	26.12.1941 (assassinat)
Josep Alsina Amorós (32 anys)	27.01.1941	Gusen	31.07.1942 (assassinat)
Josep Alujas Bricat (20 anys)	03.04.1941	Gusen	07.12.1941 (assassinat)
Pau Alujas Llagostera (43 anys)	25.01.1941	Gusen	05.09.1941 (assassinat)
Altadill Moreso, Ramon (34 anys)	24.01.1944		05.05.1945 (alliberat)
Josep Ayxendri Soliano (22 anys)	22.07.1941	Gusen	05.05.1945 (alliberat)
Jaume Badia Garin (31 anys)	03.04.1941	Steyr-Münichholz	05.05.1945 (alliberat)

Josep Barba Roca (35 anys)	03.04.1941	Castell d'Hartem	23.09.1941 (assassinat)
Lluís Barceló Aguilar (25 anys)	19.12.1941	Steyr-Münichholz	05.05.1945 (alliberat)
Àngel Barceló Vallvé (22 anys)	08.04.1944	Ebensee	06.05.1945 (alliberat)
Julian Bertran Urrutia (32 anys)	06.08.1940	Gusen	03.11.1941 (assassinat)
Valentín Bonacho Pacheco (47 anys)	26.06.1944	Mühldorf	29.04.1945 (alliberat)
Lluís Bonifàs Gotarola (28 anys)	27.01.1941	Gusen	03.01.1942 (assassinat)
Josep M. Caballé Sedó (37 anys)	25.01.1941	Steyr-Münichholz	10.05.1944 (assassinat)
Mauricio Campillo Blázquez (32 anys)	27.01.1941	Gusen	30.11.1941
Miquel Castet (17 anys)	19.01.1944	Buchenwald	Desaparegut
José Cerón García (55 anys)	27.01.1941	Gusen	30.06.1941 (assassinat)
José Crespo Alonso (35 anys)	27.01.1941	Gusen	28.10.1941 (assassinat)
Jaime Crespo Vengut (49 anys)	19.12.1941	Mauthausen	21.04.1942 (assassinat)
Antonio Díaz Cañada (43 anys)	27.01.1941	Gusen	21.07.1941 (assassinat)
Bonaventura Duart Escuté (25 anys)	26.04.1941	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Eusebi Elias Piñol (22 anys)	27.01.1941	Steyr-Münichholz	05.05.1945 (alliberat)
Domingo Eskurra Ibáñez (42 anys)	14.08.1942	Stutthof	11.10.1942 (assassinat)
Sixte Español Abella (48 anys)	25.01.1941	Gusen	14.09.1941 (assassinat)
Joan Esteve		Mauthausen	22.08.1941 (assassinat)
Marcelino Estivill Robert (39 anys)	08.09.1940	Gusen	10.09.1941 (assassinat)
Vicente Fernández Calleja (27 anys)	26.04.1941	Gusen	26.11.1941 (assassinat)
Rafael Fosch Pie (41 anys)	06.08.1940	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Josep Galindo Serra (25 anys)	27.01.1941	Gusen	04.08.1942 (assassinat)
Antonio Garcia Gomis (22 anys)	27.01.1941	Gusen	03.12.1941 (assassinat)
Ricard Garriga Salvadó (29 anys)	27.01.1941	Gusen	05.05.1945 (alliberat)
Manuel Grañena Molins (29 anys)	27.01.1941	Dachau	08.12.1942 (assassinat)
Jordi Gras Ferré (29 anys)	27.01.1941	Gusen	09.12.1941 (assassinat)
Joan Llagostera Gavalà (29 anys)	07.06.1941	Steyr-Münichholz	05.05.1945 (alliberat)
Josep M. Llaveria Sauné (59 anys)	23.08.1940	Gusen	12.04.1941 (assassinat)
Josep Madarro Rodríguez (25 anys)	25.11.1940	Gusen	25.12.1941 (assassinat)
Miquel Marquès Anguera (32 anys)	06.08.1941	Gusen	04.11.1941 (assassinat)

Josep Martí Roigé (27 anys)	26.04.1941	Gusen	09.09.1941 (assassinat)
Joan Maura Sampedro (39 anys)	03.04.1941	Vöcklabruck	05.05.1945 (alliberat)
Pedro Malich Barbat (40 anys)	25.01.1941	Gusen	19.12.1941 (assassinat)
Agustín Miralles Domènech (36 anys)	22.07.1941	Steyr-Münichholz	23.05.1942 (assassinat)
Carlos Navarro Valdeperez (37 anys)	23.08.1940	Gusen	(assassinat)
Jaime Nogués Franch (50 anys)	23.08.1940	Gusen	04.03.1941 (assassinat)
Salvador Olivé Saperas (39 anys)	22.07.1941	Gusen	10.01.1943 (assassinat)
Francesc Pallarès Magaroles (25 anys)	26.04.1941	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Josep Pla Soliano (22 anys)	27.01.1941	Vöcklabruck	05.05.1945 (alliberat)
Manuel Piñol Mayor (30 anys)	27.01.1941	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Ramon Puig Pardell (27 anys)	25.01.1941	Gusen	16.10.1941 (assassinat)
Josep Pons Carceller (31 anys)	25.01.1941	Gusen	01.04.1941 (assassinat)
Antoni Pons Carceller (28 anys)	27.01.1941	Gusen	24.08.1941 (assassinat)
Ramon Recasens Marsal (41 anys)	19.01.1944	Wille	(alliberat)
Enric Roig Brull (54 anys)	28.08.1944	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Isaac Roig Trillas (47 anys)	01.08.1942	Linz III	05.05.1945 (alliberat)
Antonio Sancho Juncosa		Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Ramon Sarlé Graell (27 anys)	24.08.1940	Castell d'Harteim	29.09.1941 (assassinat)
Félix Serra Badia (30 anys)	27.01.1941	Gusen	05.05.1945 (alliberat)
Joaquin Tarín Martínez (42 anys)	27.01.1941	Mauthausen	05.05.1945 (alliberat)
Joan Tarragó Balcalls (27 anys)	25.01.1941	Steyr-Münichholz	05.05.1945 (alliberat)
Justiniano Triguero González (22 anys)	25.01.1941	Gusen	20.01.1942 (assassinat)
Joaquin Triguero Martínez (46 anys)	25.01.1941	Gusen	12.09.1941 (assassinat)
Francisco Torrents Prusi (44 anys)	06.08.1944	Shönebeck	(alliberat)
José Vigo Garcia (21 anys)	29.04.1941	Gusen	23.01.1942 (assassinat)
Josep Vilar Artigas (35 anys)	28.08.1944	Dachau	15.02.1945 (assassinat)
Antoni Vives Vives (39 anys)	08.04.1944	Ebensee	05.05.1945 (alliberat)

Imatges: Centre d'Imatges de Tarragona de l'Ajuntament de Tarragona / L'Arxiu.

◆ Bibliografia

BALART BOÏGUES, Lluís. “Gent de Tarragona deportada als camps nazis. Fonts per a l’elaboració de la llista”. *Kesse: butlletí del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver*, 2020, Núm. 52, p. 4-18.

NOLLA AGUILÀ, Joaquim. “El repte (i el deure) de la conservació del patrimoni documental”. *Kesse: butlletí del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver*, 2021, Núm. 53, p. 80-107.

PIQUÉ PADRÓ, Jordi. “L’Arxiu de l’Ajuntament de Tarragona. Deu anys (2012-2022)”. *Kesse: butlletí del Cercle d’Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver*, 2022, Núm. 54, p. 167-187.

Diario Español. Tarragona: 1984

◆ Web consultades

<https://memoria.gencat.cat/ca/que-fem/stolpersteine/>

<https://www.stolpersteine.eu/en/>

<https://www.tarragona.cat/patrimoni/arxiu-municipal/noticies/noticies-2020/deportats-tarragonins-als-camps-de-concentracio-nazis-1941-1945>

Deportats catalans i espanyols als camps nazis. Memorial Democràtic (gencat.cat)

<https://actes.tarragona.cat/session/sessionDetail/dfo2b-46f62b4442a0162cd59a07f0014>

<https://www.tarragona.cat/patrimoni/arxiu-municipal>

<https://banc.memoria.gencat.cat/ca/results/deportats>

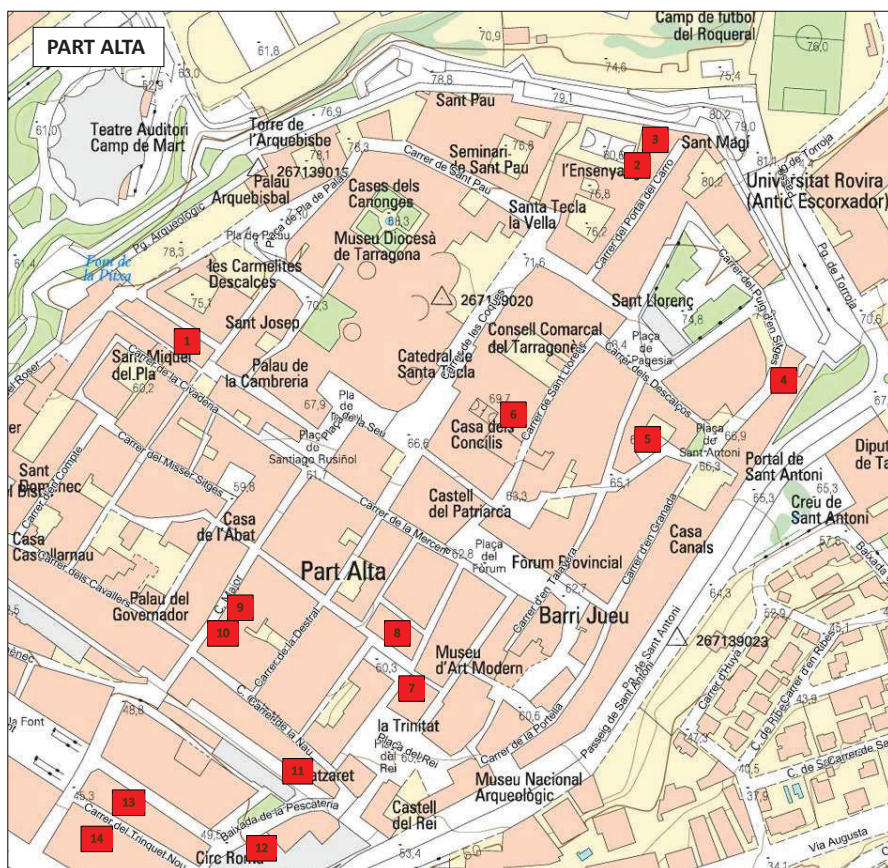

En primer pla, Llibert Tarragó, fill del deportat Joan Tarragó Balcells, col·locant la llamborda al cr. Portal del Carro, 10, de Tarragona.

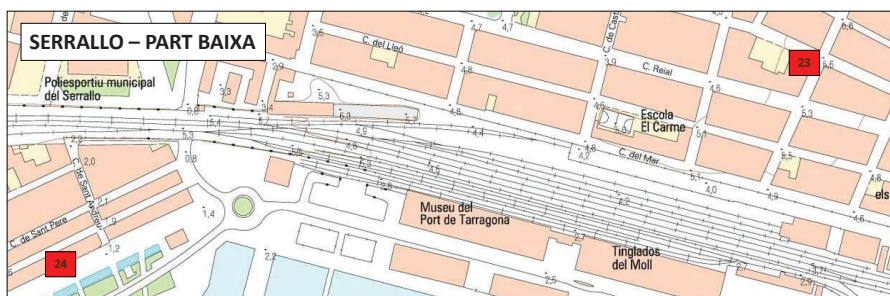
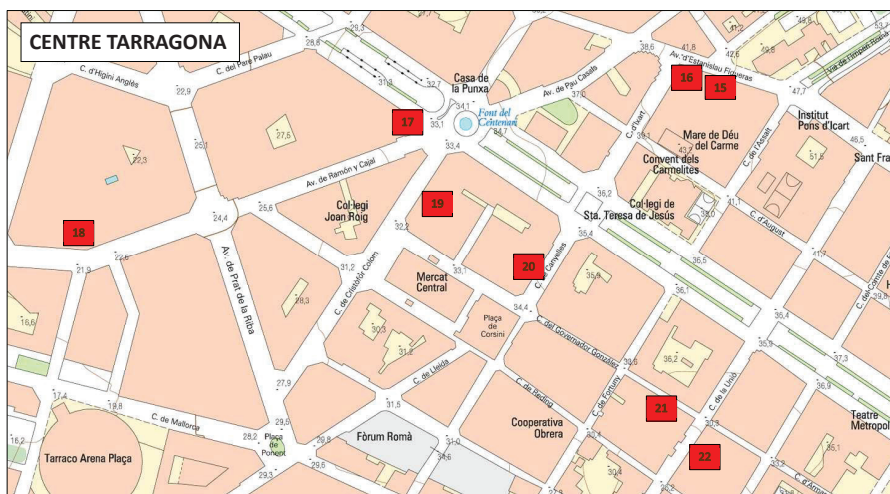
QUI ENTERRA EL PASSAT CONDEMNA EL SEU FUTUR

DONNA LEON

◆ Ubicació de les Stolpersteine a Tarragona

- 1 Cr. del Vidre, 10 - Josep Barba Roca
- 2 Cr. Portal del Carro, 10 - Joan Tarragó Balcells
- 3 Cr. Portal del Carro, 12 - Bonaventura Duart Escuté
- 4 Cr. Puig d'en Sitges, 13 - Josep Alujas Bricat
- 5 Cr. de la Mercè, 16 - Pau Alujas Llagostera
- 6 Cr. Sant Llorenç, 12 - Josep M. Llaveria Sauné
- 7 Cr. Natzaret, 7 - Jaume Badia Garin
- 8 Cr. Cuirateries, 22 - Jordi Gras Ferré
- 9 Cr. Major, 11 - Josep Alsina Amorós
- 10 Cr. Major, 9 - Angel Barceló Vallvé
- 11 Cr. Nau, 15 - Josep Madarro Rodríguez
- 12 Baixada Peixateria, 17 - Manuel Grañena Molins
- 13 Cr. Cos del Bou, 9 - Antoni Pons Carceller
- 14 Cr. Trinquet Nou, 11 - Joan Maura Sampedro

- 15 Cr. Estanislau Figueras, 10 - Josep Ayxendri Soliano
- 16 Cr. Estanislau Figueras, 18 - Joan Llagostera Gavalda
- 17 Av. Ramon i Cajal, 3 - Francesc Pallarès
- 18 Av. Ramon i Cajal, 37 - Eusebi Elies Piñol
- 19 Cr. Cristòfol Colom, 8 - Salvador Olivé Saperas
- 20 Cr. Canyelles, 7 - Josep Vilar Artigas
- 21 Cr. Gobernador González, 6 - Lluís Barceló Aguilar
- 22 Cr. Unió, 22 - Bonifàs Gotarola
- 23 Cr. Smith, 12 - Josep Pla Soriano
- 24 Cr. Trafalgar, 23 - Félix Serra Badia